

Pogrebec.

Črtica. Spisal A. Funtek.

Izvestno ste ga poznali drobnega možá s šiljastim obrazom, enakomerno počasno hojo, oblečenega poleti in pozimi malone jednako, možá, katerega je bilo redno videti, kadar se je po mestnih ulicah vil pogreben izprevod. Mogoče tudi, da je že korakal poleg vas, če slučajno niste dobil, družnika za pogreb; morda je stopal v vrsti tikoma pred vami, molčeč hladen in malomaren, takó da je bilo malone videti, kakor bi se bil navadil hoditi za sleharnim pogrebom, bodisi pogrebom bogatim ali ubogim!

Res, kakor bi se bil navadil hoditi! Ako se navadimo dan za dnevom hoditi mimo tistih hiš, po tistih ulicah, mimo tistih dreves in obcestnih kamenov — takisto ni nemogoče, da se kdo navadi hoditi za pogrebom, ne da bi pri tem mislil kaj posebnega. Celó poznati ni treba človeka, katerega spremlja k poslednjemu počitku! To je, kakor bi moralo biti takó, in naposled: morda ni takó napačno, ako se človek že za živih dnij navadi tiste poti, po katerih je šlo sto in sto drugih pred njim in po kateri pojde sto in sto drugih za njim . . .

Naš znanec — imé nič ne dé, recimo mu »Pogrebec«, kakor so ga zvali vsi vprek — bil je svoje dni prav takó mlad človek kakor mi vsi, in tedaj se mu niti ni sanjalo, da bi kdàj hodil sedanjo navadno pot. Narobe: takrat se je celó plašil smrti in vsega, kar bi ga spominjalo nje, in rajši se je izognil pogrebu, če se ie le mogel. Plašil pa se je tudi ljudij — ne morda, ker bi ga bili spominjali, kakó hitro mine vse na svetu, nego zató, ker so se mu pristudili. Bil je namreč mladenič precèj neroden v družbi in ničesar ni mogel storiti, da ne bi bil izzval lahnega nasmeha, ali če je naneslo, tudi glasnega žalečega grohota. Zató je končno ostavil družbo in hodil sam s svojimi mislimi.

Rekli smo pač nekoliko preveč. Zakaj tega, kar imenujemo misli, naš Pogrebec ni imel mnogo. Njegova krivica to ni bila. Dokler se je šolal, navzlic vsi pridnosti ni dosegel kaj posebnega, če je hotela nesreča, tudi ničesar, in potem, ko je stopil v dejansko življenje in se zakopal v urad, kjer je vse žive dni imel posla jedino s številkami, tačas mu takisto ni bilo treba misliti kdo vé koliko. Dejali bi skoro, da bi bil ob svojih številkah celó pozabil svojih mislij, ako bi mu jih bil Bog dal. Čital v prostih urah itak ni ničesar razven semtertja

dnevne novice in telegrame, časih, kadar mu je bilo sosebno po volji ali pa tudi sosebno dolgčas, časopisen listek, toda samó takega, ki ni sezal v prihodnjo številko — občeval ni z nikomer, priroda pa mu na samotnih izprehodih tudi ni vzbujala nenavadnih mislij. Gore so mu bile zgolj visoke grmade kamenja in skalin, drevesa potrebne rastline, pod katerih senco se poleti prijetno počiva, no, in cvetice, tiste žive, vesele cvetice, te so itak samó za otroke in otročje ljudi, da jih trgajo in — raztrgajo. Vidi se torej, da ga ni človeka na svetu, ki bi v Pogrebčevem srci izteknil kaj takega, kar imenujemo misli. Pa tudi skrbij ni imel. Ne vemo, če zató ne, ker ni mislil; mogoče pa tudi, da zató ni mislil, ker ga ni bilo skrb za nič. Prvega vsakega meseca je dobil svoj denar, točno ga razdelil za svoje potrebe, in potem je teklo njegovo življenje kakor ura, ne prehitro, ne prekesno. Navijala pa je to uro priroda sama, in ker je bilo vse kolesje dobro, dalo se je vsekakor misliti, da se še dolgo ne obrabi, nikar da bi zastalo . . .

Nekdaj pač — bilo je takrat, ko se je resno pripravljaj, da nastopi zasluženó pokojnino — nekđaj torej pa je bilo videti, kakor da je nekaj zmotilo to redno uro. Čuden prašek je padel vanjo. Ljubezen seveda je bila! Tačas je tikalo sidro v tej uri dôkaj hitreje, in takrat je tudi ves Pogrebec hodil nekamo nemirneje in njega vodenomodre oči so se oživele, kakor da je vanje posinil vsaj jeden velik žarek božjega vsemirja. Ljubezen! Pogrebec ni premišljaj o tem, kaj mu je; toliko pa je vedel, da bi brezkončno rad imel táko-le drobno stvarco, kakeršna je bila óna, ki je solznih očij, žalno oblečena, klečala na pokopališči, ondu ob grobu, kamor je bil nedavno sam spremil preprosto ženico s predmestja, katere nikoli videl ni. Pogrebec je ob tem prizoru nemirno hodil od križa do križa in marljivo čital napise na njih; časih pa je nehoté obstal in pogledal na objokano deklico. In čudno, smilila se mu je! Zakaj neki ne, saj ni bil hudoben človek! Kdo drug, ki bi bil hrabrejši, stopil bi bil morda bliže in izrekel tolažilno besedo mlademu bitju — Pogrebec je ni. Samó gledal jo je in gledal, in takó je do cela prirodno, da se je óna lična podoba kaj dobro zarisala na mrežnico njegovega očesa — Bog ne zadeni, da kam globočje! — in da jo je potem videl povsod, kamorkoli je pogledal in kadarkoli je bilo, ponoči ali podnevi. In potem se je takisto navadil te podobe, kakor se je bil navadil hoditi za pogrebom vseh ljudij — in še več: zgodilo se je celó, ko je óno deklico v prvi dôbi pogostoma videl na ponižnem grobu, kakó ga je krasila s cvetovi in pobožno molila na njem, da je silila nekakšna toplota v njegovo srcé in da mu ni bilo kar nič prav,

ako slučajno na gomili ni zapazil nje, najlepše cvetice — pomisli in ostrmi človek, takó je že resnično mislil Pogrebec! — in naposled se je storilo celó takó, da se je upal nekoliko bliže, kakor bi iskal prilike, da nagovori to znano neznanko . . . Ona pa se ga ni nič bala — kdo tudi bi se bal tega preprostega obraza in teh vodenomodrih očij, ki so gledale v svet takó mirno. In vrhu tega: saj je vse mesto poznalo starega čudaka in vedelo, da je dobra duša, sicer pa leden kakar najtrša skala v najhujši zimi gôri kje v Severnem ledenem morji! . . .

Pogrebec je v tej dôbi (morda je bila najlepša v njegovem življenji) vsak dan prihajal na grobišče, najsi je bil pogreb ali ne. Potem pa se je začel čuditi. Deklica je prihajala čimdalje bolj poredkoma in kadar je prišla, ostala tudi ni več toliko časa na grobu. Zdelo se mu je mimo tega, da je dôkaj vedrejša, nego je bila. In časih ga je zadel celó jako prijazen pogled iz njenih očij, in nasmehnila se mu je takó ljubko, da se je kár zgenil. Kakor okamenel je strmel potem za njo in mrmral nekaj, kar je razumel samó on. Bilo pa je tedaj, da se je podoba mile deklice zarisala globočje nego samó na mrežnico njegovega očesa: Pogrebec ji je odprl srcé in dušo, in nekaj se je zagibalo v tej dosihdob redni uri, česar ni bilo v nje kolesji . . . Pogrebec je hodil zamišljen, in vse se mu je zdelo takó lepo, da nič takega.

Da bi bila tedaj prišla sama po sebi in mu dejala: »Rad me imaš — vzemi me!« Pogrebec bi jo bil prav globoko pogledal z brezizraznimi očmi in jo morda celó okorno pritisnil nase, češ: »Vidiš, želel, kopernel, mrl sem po tebi« — ali ker ni prišla, ni je pogledal globoko in ni je pritisnil nase. Sploh pa je potem ni videl dobro dolgo, dokler — — no, o vseh Svetih je bilo, ko je zopet stala ob grobu svoje matere, in poleg nje je stal nekdo drug, in držala sta se za roke, in Pogrebec je spoznal, da se je bila poročila s tistim bledoličnikom, do katerega je zdajci začutil velikansko jezo v prsih. In takisto se je togotil na njo, ki se je udala, ne da bi bila pomislila, kakó rad bi bil nekdo drug — oh, kaj! Ni vredno imena! Pogrebec se je zaničljivo obrnil od njiju, in vodene oči so mu zrle prav takó brezizrazno, kakor so gledale nekdanj, ko mu še ni vzrasel nobeden ženski cvet na svetu.

Ali menite, da ga je dolgo peklo? Nikakor. Pozabil je svojo jezo in naposled je prav takó hladno kakor druge ljudi pogledal nekdanjo znanko, kadar jo je slučajno srečal z ónim zožernikom. In niti žilica se ni zgenila v njem, ko jo je zopet kesneje srečaval z ličnim detetom v otroškem vozičku, veselo in srečno, kakor so matere sploh.

In ali menite, da mu je bilo zopet čez nekaj časa sosebno hudo, ko so pokopali očeta tega deteta? Od strani je poslušal jok mlade žene, ne da bi mu zazvenel v srcé. To srcé se je namreč zaprlo od tistega hipa, ko je tukaj na grobišči o vseh Svetih ugledal njo in njega, ki so ga sedaj položili v grob. Ali nekaj kakor zadovoljnost s samim seboj ga je obšlo, češ: »Glej, ni ti bilo treba jemati njega, ki je umrl takó zgodaj — jaz, vidiš —«. Otresel se je te misli in odšel. Spotoma pa se je zdajci ustavil: »Sedaj bode zopet hodila plakat semkaj gôri na grob, dokler se ji ne poleže prva žalost — jaz pa, ne tega pa že ne — gledal je ne bodem!«. In odločno je nastopil pot proti domu, in čudoma so se čudili ljudjé, ko ga niso več videli pri pogrebi, nego po novih potih v mestne nasade, v gozd, in nihče si ni vedel raztolmačiti te hipne izpremembe . . .

Čas je tekel in tekel, Pogrebec pa je bil videti, kakor bi večno živel. Nekoliko sključil se je pač, čelo se mu je nagubalo, rad se je opiral na palico, ali to je bilo tudi vse. Drugi ljudjé pa so mrli, ne da bi se menil zanje. Saj ni hotel več na pokopališče — nalašč ne! — In ali menite, da mu je bilo hudo, ko je opustil staro navado? Iz početka res — tedaj ga je nekaj siloma vleklo mimo znanih hiš, na znano cesto proti belim grobnikom, kadar je zapel mrtvaški zvon, toda udal se ni. Moški je bil!

Le malokdaj še je srečal mlado vdovo z njenim dečkom, ki je že sam hodil. Obrnil se je od nje, da bi je ne videl. Ali ko se ji nekoč ni mogel več umekniti, zapazil je, kakó je slabotna in kakó pokašljeje, kakor bi nosila kal smrti v mladih prsih . . . Zmajal je z glavo in odšel dalje.

Potem je ni videl dolgo, dolgo. Z drevja je padalo listje, mrzli vetrovi so brili po ulicah, tačas pa je nekega dné zopet zapel zvon s pokopališke kapelice, in Pogrebec, stopajoč po predmestji, videl je oskromen izprevod. Nekaj moških, nekaj žensk. Sorodnika nobenega. Pač! Précej za krsto je stopal poleg stare ženice — bržkone strežnice — droben deček solznih očij. Pogrebec je ostrmel. To je bil njen deček, in njo so nesli k pogrebu! Nepopisno čustvo se mu je zagibalo v prsih, in ustna so se mu krčevito premikala, staro teló pa mu je izprehajala mrzlota in vročina. Njo! Kakor bi ga kdo siloma tiral za izprevodom, stopil je med pogrebce in po dolgem času zopet šel po tisti poti, katere je bil vajuen toliko in toliko let . . . V grlu pa ga je dušilo, in oči so se mu rosile — bržkone zaradi ostrega vetra, ki mu je vel ravno v obraz . . .

Stal je ob odprtem grobu in strmel na krsto, katero so izpuščali vanj. In poslušal je brezupni glasek, ki je jokal blizu njega, in tedaj — tedaj se je sklonilo njegovo teló, in solze so mu privrele v oči — morda prve v vsem življenji! Ko pa so odšli pogrebci, položil je roko na glavo jokajočemu dečku in mu milo pogledal v oči.

»Uboga sirota!« ihtela je stara ženica, ki je prišla z dečkom, »takó sam, brez podpore na svetu! Oh, kaj bode iz tebe . . .«

Pogrebec pa se odločno vzravna. »Ne sam,« deje krepko in zdajci visoko dvigne dečka k sebi, takó da bi nihče ne zaupal tolike moči staremu telesu. »Dej, deček, ali bi šel z menoj?« šepne brezkončno milo in ga ljubeče in kakor strahoma pogleda z rosnimi očmi.

Deček pa je pač začutil, kolika dobrota zvení iz besed neznanega možá; spoznal je pač, da je to dober človek, ki bode skrbel zanj! In tesno se je ovil okolo vratú Pogrebčevega, kakor bi tu iskal zavetja pred bodočimi nevihtami . . .

»Njen deček — moj deček!« šepetal je stari mož ves blažen, in videti je bilo, kakor bi se mu bila šele sedaj vzbudila speča — plemenita duša! . . .

Očrtki in profili iz modernega češkega pesništva.

Književne studije. Spisal K. Hoffmeister.

(Konec.)

Znanih Balzacovih vzporednic k slovečim tragiškim osebnostim (Oče Goriot-Lear, veličina in padec Cezar-Birriteau kot pendant sloveče knjige Montesquieujeve i. t. d.) spominja

Sonet o razni tragiki.

Po Romeji in Juliji se mnoga
Nocoj je bridka solza potočila . . .
Ta tragika! Da strè ju taka toga,
Ko sta se vender tolikanj ljubila!
Dobila pa se nista . . . Damam roga
Shakespeare se zastareli brez števila;
Da daues žitje prejmeta od kóga,
Do konca tudi bi drugače žila!
Naj pa se vzameta! Čez leta štiri:
Romeo ne prepeva, nji se širi
Teló obilo, pet otrók imata v hiši . . .